

PÕLLUMAJANDUSLIKKE
NÕUANDEID KOLHOOSIDELE

G. HANSMAN

KUIDAS KASUTADA KOLHOOSNIKU AIAMAAD

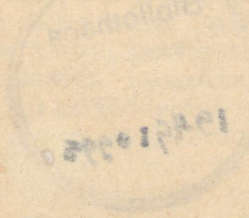

SUNDEKSEMPLAAR

PÖLLUMAJANDUSLIKKE NÕUANDEID KOLHOOSIDELE

G. HANSMAN

KUIDAS KASUTADA
KOLHOOSNIKU AIAMAAD

RK

POLIITILINE KIRJANDUS
TALLINN 1949

14960

A- 17909
2

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega nr. 159 24. veebruarist 1948 soovitatakse Eesti NSV kolhoosidele kindlaks määrata iga kolhoosipere isiklikus kasutuses oleva õue-aiamaa (köögiviljaaed, puuviljaaed) suuruseks (arvestamata eluhoonete all olevat maad) 0,25—0,60 hektaari. Et kolhoosipere oleks aasta ringi varustatud inimtoiduks eriti vajalike vitamiinirikaste ja kõrge toiteväärtusega puuviljade, marjade ja köögiviljadega, on soovitatav aiamaad kasutada esmajoones viljapuude, marjapõõsaste, köögiviljade ja ka kartuli kasvatamiseks. Arvestades ühe inimese aastavajaduseks keskmiselt 100 kg puuvilju ja marju nii värskel kui ka töödeldud kujul, 260 kg köögivilju ja 240 kg kartuleid¹, on ettenähtud aiamaa suurus küllaldane selleks, et täielikult katta ka suure liikmete arvuga kolhoosipere puuvilja, köögivilja ja kartuli vajadust. Iga kolhoosipere õue-aiamaal peab elamu lähemas ümbruses olema ka väike ehisaianduslikult kujundatud osa muru, lillepeenarde, ilupuude ja -põõsastega, mis rahuldaks kolhoosnikute esteetilisi nõudeid ja oleks neile meeldivaks puhkekohaks. Teravilja kasvatamisest isiklikul aiamaal tuleb täielikult loobuda, sest seda saab iga kolhoosnik normipäevade tasuna küllaldaselt.

Viljapuud ja marjakultuurid

Viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamisel on aluseks kolhoosipere kasutuses oleva maatüki suurus ning sellele istutatavate viljapuude ja marjapõõsaste arv. Kolhoosnikutele ning maa-asulais elavaile töölistele ja teenis-

¹ Prof. V. I. Edelsteini järgi.

tujaile soovitatakse oma individuaal-aiamaale istutada vähemalt 15—20 viljapuud ja 40—50 marjapõõsast.

Üksikute viljapuude ja marjapõõsaste liikide, sordirühmade ja sortide valik oleneb esmajoones kolhoosniku enda soovist ja kohalikest tingimustest. Seepärast käsitame allpool ainult üldiseid põhimõtteid sel alal.

Viljapuude osas, lähtudes 20 viljapuust, oleks soovitav kinni pidada järgmisest liikide ja sordirühmade vahekorrast: 12—14 õunapuud, sealhulgas 2 puud suvisorte, 3—4 puud sügissorte ja 7—8 puud talisorte; 2 pirnipuud, 3—4 kirsipuud ja 2 ploomipuud.

Sortide valikul on soovitav kasutada esmajoones Eesti NSV põhisortimenti, sest sinna on koondatud pikaajalisi kogemusi arvesse võttes nii külmakindluse, viljakuse, maitseomaduste kui ka paljude muude tegurite poolest meie oludele kõige rohkem vastavad sordid. Kuid muidugi ei saa kellelegi keelata oma individuaalaeda istutada asjaarmastajate sortimenti kuuluvaid või sortimendist väljaspool olevaid sorte, kui ta selle vastu huvi tunneb. Seda otsustab igaüks ise oma vaba valiku ja soovi järgi. Eriti soovitav on kolhoosnikute individuaalaedadesse istutada I. V. Mitsurini ja tema järglaste poolt aretatud kõrgeväärtuslikke uudissorte, mis esialgsete vaatluste põhjal on meie oludes osutunud eriti silmapaistvaiks oma viljarikkuse, maitseomaduste, külmakindluse ja muude omaduste poolest. Neist oleks õunapuudest „Safranpeping“, „Belflööor kitaika“, „Juuliõun“, „Slavjanka“; pirnipuudest „Mitsurini tali-võipirn“, „Oktoobri võipirn“, „Dotš Blankovoi“; kirsipuudest „Mitsurini viljakas“, „Põhja ilu“, „Širpotreb tšornaja“ jne. Sortide valikul tuleb aga kindlasti arvestada viljapuude vastastikuse tolmlemise vajadust. Kui näiteks istutada individuaalaeda üks ploomipuu või üks kirsipuu ja naaberaedades, s. o. 50—70 m kaugusel ei ole vastavat tolmuandjat teist ploomi- või kirsipuud, siis võib olla kindel, et need puud ei anna nimetamisväärset saaki, sest nende õied jäävad viljastamata (kui ei ole tegemist isetolmlejate sortidega). Sellest järeldub, et vastastikuse viljastumise kindlustamiseks peab aias olema igast liigist vähemalt kaks sorti ja need kindlasti vastastikku tolmlejad.

Praktiliseks kasutamiseks on alljärgnevas tabelis toodud I. V. Mitšurini nimelise Puuviljanduse Instituudi ja Eesti NSV Teaduste Akadeemia Põllumajanduse Instituudi Polli Filiaali katsete tulemusena meil enam levinud üksikute sortide parimad tolmuandjad isassordid.

Jrk. nr.	Sort	Parimad tolmuandjad
Õunapuud		
1.	„Liivi sibulõun“	„Antonovka“, „Seerinka“
2.	„Tartu roosõun“	„Tallinna pirnõun“, „Borovinka“
3.	„Antonovka“	„Liivi sibulõun“, „Seerinka“
4.	„Sügisjoonik“	„Pärnu tuviõun“, „Tartu roosõun“, „Bořovinka“
5.	„Valge klaarõun“	„Tartu roosõun“, „Suislepp“
6.	„Pärnu tuviõun“	„Tšernogus“, „Antonovka“
7.	„Borovinka“	„Antonovka“
8.	„Suislepp“	„Valge klaarõun“, „Seerinka“
9.	„Leedu peping“	„Liivi sibulõun“, „Pärnu tuviõun“, „Antonovka“
10.	„Tallinna pirnõun“	„Liivi sibulõun“, „Borovinka“
Pirnipuud		
11.	„Clappi lemmik“	„Bosci pudelipirn“
12.	„Seemnetu“	„Sügisbergamot“, „Oktoobri võipirn“
13.	„Mitšurini tali-võipirn“	„Oktoobri võipirn“, „Dotš Blankovoi“
Kirsipuud		
14.	„Vladimiri“	„Ostheimi veiksel“
15.	„Ostheimi veiksel“	„Hindenburg“
16.	„Mitšurini viljakas“	„Ljubskaja“
17.	„Cassino varajane“	„Turu varajane“
Ploomipuud		
18.	„Viktooria“	„Alhani renklood“, „Washington“
19.	„Washington“	„Viktooria“, „Alhani renklood“
20.	„Jefferson“	„Alhani renklood“, „Roheline renklood“, „Viktooria“

Sortide valikul individuaal-aeda tuleb pöörata erilist tähelepanu ka vara vilja kandma hakkavatele sortidele, nagu I. V. Mitsurini aretatud „Safranpeping“ või kohalikest sortidest „Valge klaarõun“, „Sügisjoonik“, „Pärnu tuviõun“, „Tartu roosõun“ jne., mis annavad juba neljandal-viiendal aastal pärast istutamist saaki.

Arvestades seda, et üks kandeealine õunapuu annab keskmiselt 40—60 kg õunu ja kandeealised luuviljalised 5—10 kg kirsse või ploome, võib öelda, et eelnimetatud 20 viljapuud suudavad kandeikka jõudes kolhoosiperet puuviljaga täielikult varustada. Rakendades aga eesrindlikku mitsuurinlikku agrotehnikat võib nende saaki veel mitmekordselt tõsta.

Viljapuude paigutus individuaal-aiamaal võib olla väga mitmesugune. Tavaliselt istutatakse nad aia eraldi ossa elumaja lähedale või aia teede äärde, kusjuures nad täidavad ka ehisaianduslikku ülesannet. Igal juhul tuleb aga arvestada seda, et viljapuudele oleks kindlustatud vajalik toitepind. Tugevakasvulisi seemneviljalisi (õuna- ja pirnipuid) on soovitatav istutada üksteisest ja ka ehitustest 6—8 m kaugusele. Kirsi- ja ploomipuudele on sobivamaks vahekauguseks eraldi istutatult 4×4 m; kui nad aga istutatakse õunapuudega ühte ritta, siis on soovitatav kahe õunapuu vahele istutada üks ploomi- või kirsipuu (sel juhul peab õunapuude vahekaugus reas olema 8 m). Samuti on soovitatav tugevakasvuliste õunapuude vahele istutada nõrgakasvulistele alustele vääristatud õuna- ja pirnipuid. Viimaseid tuleb üldse individuaal-aedades eelistada ja neile osutada senisest palju rohkem tähelepanu, sest nad hakkavad palju varem vilja kandma, nende vili on kõrgeväärtuslikum ja nende ruuminõudlus palju väiksem.

Kolhoosi individuaal-aedade planeerimisel on veel soovitatav viljapuud paigutada kõigi kolhoosiperede aiamaadel ruumiliselt samasse kohta, s. o. kas maja ümbrusesse, individuaal-aiamaa keskele või lõppu, kusjuures viljapuude read ühtuvad kõigis individuaal-aedades ja viljapuud moodustavad ühise massiivi. Selline paigutusviis kergendab suurel määral taimekaitse- ja maaharimistöõde läbiviimist ning annab individuaal-aedadele ühtlase ja kauni mulje.

Maasikad. Mis puutub marjakultuuridesse, siis ei tohiks

leiduda ühtegi kolhoosipere individuaal-aiamaad, kus ei oleks vähemalt 100 m² maasikate all, sest see marjakultuur on saagirohke, varavalmiv, hakkab ruttu marju kandma (juba istutamisele järgneval aastal) ja on paljude muude väärtuslike omaduste poolest eelistatav, võrreldes teiste marjakultuuridega. Sortidest võib soovitada „Saksa Evernit“, „Ernst Preussi“, „Leopoldshalli hilist“, „Võitjat“, „Mieze Schindleri“, „Flaamimaad“, „Luiset“ jt.

Eriti tuleb aga soovitada kolhoosnike individuaal-aiadesse I. V. Mitsurini järglaste poolt aretatud kõrgeväärtuslike aedmaasika uudissorte, nagu „Mössovka“, „Komsomolka“, „Krassavitsa Zagorje“ jt., mis seni meil tuntud sorte oma maitseomadustelt ja saagirikkuselt tunduvalt ületavad.

Karusmarjad. Marjapõõsastest väärivad erilist tähelepanu suurte, ilusate ja maitsvate marjadega karusmarjasordid. Saagi suuruselt ületab karusmari teisi marjapõõsaliike. Eesrindliku agrotehnika korral annab üks karusmarjapõõsas 20—25 kg marju. Sortidest väärivad tähelepanu „Houghtoni seemik“, „Orleani punane“, „Kollane võidumari“, „Kolumbus“, „Punane võidumari“, „Hansa“, „Maihertsog“ jt. Uudissortidest võib soovitada naaber-olastites laialdaselt levinud „Rohelist finnikut“ ja eesti mitšuurinlase Jaan Raeda poolt aretatud „Rae nr. 1-t“.

Sõstrad. Sõstraliikidest tuleks kõige rohkem istutada musta sõstart. Musta sõstra eriline väärtus seisab just tema suures vitamiinide sisalduses (eriti rohkesti C-vitamiini). Keskmine saak ühelt põõsalt on 3—4 kg, eesrindliku hooldamise korral aga 8—10 kg. Punase sõstra marju kasutatakse esmajoones mahlade, veinide jne. valmistamiseks, ka annab ta suuremat ja ühtlasemat saaki kui must sõstar. Valge sõstar ei oma nii suurt osatähtsust kui must ja punane sõstar, kuid ta on eelistatav just hea laumarmjana.

Musta sõstra sortidest võib soovitada kolhoosipere individuaal-aiamaale „Boskoopi hiiglast“, „Koljatit“, „Inglise musta“, „Lee viljakat“ jt., punase sõstra sortidest „Hollandi punast“, „Varajast punast“, „Varajast viljakat“ jt. ning valge sõstra sortidest „Jüterborgi valget“, „Inglise valget“, „Versailles' valget“ jt.

Vaarikad. Kolhoosipere individuaal-aiamaal peab kindlasti olema ka 40—50 m² (50—60 põõsast) vaarikaid. Vaarikamarjad on kõrgeväertuslikud, heade maitseomadustega, aromaatsed ja neid võib kasutada arstimina. Vaarikas annab keskmiselt 1/2 kg marju põõsalt.

Kolhoosipere individuaalaeda on soovitatav istutada 40—50 marjapõõsast, nendest 20—25 sõstrapõõsast (10—12 musta sõstra, 8—10 punase sõstra ja 2—3 valge sõstra põõsast) ja 20—25 karusmarjapõõsast.

Karusmarja- ja sõstrapõõsaid on soovitatav istutada teede äärde või viljapuude ridades viljapuude vahele, jättes üksikute põõsaste vahekauguseks ridades 1,25—1,5 m, kõrvuti ridadena istutades tuleb ridade vahekauguseks jätta 2 m. Vaarikapõõsaid ei või viljapuude ridadesse istutada, sest nad kurnavad mulda väga tugevasti ja tulemuseks on, et nii viljapuud kui ka vaarikad ei anna korralikku saaki. Neid võib istutada aia äärde või rajada omaette väikene istandus, võttes reavaheks 1,5 m ja põõsaste vaheks reas 0,5 m.

Riiklike hindadega arvestades läheb eelnimetatud istutusmaterjali hankimine võrdlemisi vähe maksma, mis ei tohiks olla ülejõukäiv ühelegi kolhoosiperele. Nende kultuuride (kaasa arvatud ka vahekultuurid) hooldamisele kulub aastas ainult 30—40 tööpäeva; seetõttu ei takista see kolhoosnikute osavõttu ühismajandi tööd.

Köögivilja ja kartul

Köögiviljakultuure tuleks kasvatada individuaalajas nii palju, et saak kataks täielikult kolhoosipere köögivilja vajaduse. Ühe inimese aasta vajaduseks arvestatakse 60 kg peakapsast, 42 kg kaalikat, 22 kg aedpeeti ja 36 kg porgandit¹; teades nende kultuuride keskmist saaki ühelt ruutmeetrilt, võib välja arvutada, et selliste koguste kasvatamiseks vajatakse aiamaad umbes 50—100 m² (vastavalt mulla viljakusele). Võttes arvesse ka teised veel nime tamata köögiviljakultuurid, on lihtne arvutada köögivilja

¹ Prof. V. I. Edelsteini järgi.

kasvatamiseks vajaliku maa suurus. Keskmiselt piisab ühe inimese aasta vajaduse, s. o. 260 kg köögivilja kasvatamiseks 150—200 m² aiamaa pindalast.

Peab aga kohe märkima, et erilist rõhku tuleb individuaal-aiamaal panna väärtuslikumate köögiviljade kasvatamisele, mis toodavad ühelt pinnaühikult rohkem vitamiine, kaloreid, mineraalsooli jne., nagu aedsibul, aedhernes, aeduba, tomat, kurk, lillkapsas, spinat, salat, redis jt.

Aedsibula alla tuleks ühe perekonnaliikme kohta võtta vähemalt 10—20 m² maad; arvestades ühelt m²-lt 3 kg saaki, saadakse eelnimetatud pindalalt sibulaid 30—60 kg. Aedherne pindala peaks olema samuti vähemalt 10—20 m², aedoal 5—10 m², tomatil 10—15 m², kurgil 10—20 m², lillkapsal 5 m², salati, spinati ja redise all kokku 10—20 m².

Köögivilju võib väga hästi kasvatada noorte (kuni 15 a. vanuste) viljapuude reavahedes. Hästi võib neid ka kombineeritult kasvatada, valides selleks vastavad kultuurid, milledest üks valmib vara, enne kui teisel algab intensiivne kasvuperiood, näiteks redis ja porgand, salati kasvatamine kurgipeenra servadel jne. Kuhu köögiviljaaias ühte või teist kultuuri paigutada, on väga raske šablooniliselt ette kirjutada — see oleneb täielikult kohalikest tingimustest. Kuid tingimata tuleb kinni pidada viljade vahelduse nõudest. Kurk, tomat ja teised soojusnõudlikud kultuurid tuleb kindlasti paigutada tuule eest varjatud sooja kohta.

Viljade vahelduse mõttes on soovitav köögiviljade ja kartuli kasvupindala jagada näiteks 5 ühesuuruseks maaalaks (väljaks), kusjuures viljade järjestus oleks järgmine:

- 1 maa-alal — kartul
- 2 " — kapsas, kaalikas, tomat, kurk
- 3 " — kartul
- 4 " — porgand, peet, sibul ja kaunviljad.

EXHIBIT NO. 1

Individuaal-aiamaal peab olema kindel koht ka püsiköögiviljadel, nagu rabarbril, asparil, murulaugul, talisibulal jt. Kui võtta nende alla umbes 20—40 m² maad, siis on keskmise suurusega kolhoosipere vajadus täielikult kaetud. Eriti hõlbus on leida asukoht rabarbrile ja murulaugule, sest nad taluvad hästi ka kerget varju.

Kartuli alla võetavast pindalast tuleks umbes 20% kasutada varajaste sortide kasvatamiseks — see aitab tunduvalt tõsta kolhoosipere toidu kvaliteeti. Uhe inimese aasta vajaduse, s. o. 240 kg kartuli kasvatamiseks vajatakse keskmiselt 60—120 m² aiamaad.

Elamu ümbruse kaunistamine

Kolhoosipere individuaalaed teenindab esmajoones muidugi kolhoosnikute majanduslikke huvisid, kuid ta peab rahuldama ka kolhoosnikute esteetilisi nõudeid ja seepärast tuleb elamu lähem ümbrus välja kujundada ka ehisaianduslikus mõttes. Maja lähedal peab kindlasti olema väikene muruplats, mille äärtele istutatakse kaitsepuid või -põõsaid ja sisse üksikuid ilupuid ja -põõsaid. Ilupuud ja -põõsad omavad kodu ümbruse kaunistamisel esmajärgulist tähtsust, kuid nende liikide ja sortide arv ei tohi paisuda liiga suureks. Vastasel korral läheb üldpilt liiga kirjuks.

Teede äärde või muruplatsi servadele on soovitatav rajada üheaastaste ja püsililledel peenrad. Nende hulgas peab varoitsevatel sibullilledel olema oma kindel koht. Eriti tuleb soovitada püsililli, sest nendega on palju vähem tööd, kusjuures nad oma värvirikkusega elamu ümbrust tunduvalt elustavad. Asendamatud on selles mõttes pojengid, leeklilled, kurekellad, kuldvitsad, sügisastrid jt.

Väga ilusa mulje jätavad ka põetavad või vabalt kasvavad hekid viirpuust, magesõstrast, suurest ja põõsasläätspuust, põõsasenelast jt. Hekkidega võib näiteks eraldada ehisaianduslikku aia osa külatänavast või õuest ja samuti võib neid paigutada sissesõidutee äärde.

Üldiselt peab ehisaianduslik kujundus kogu ümbruskonnaga harmoneeruma ja andma asulale rahuliku ja kauni ilme.

Sisukord

Viljapuud ja marjakultuurid	3
Köögivili ja kartul	8
Elamu ümbruse kaunistamine	10

Kaanejoonise valmistanud R. Tungla

Vastutav toimetaja I. Jürisson

Tehniline toimetaja V. Alev

Г. Хансман, Как использовать огород колхозника.
На эстонском языке.

Ladumisele antud 26. VII 1949. Trükkimisele antud 12. VIII 1949. Paber 56×79 sm 1/16.
Trükiarv 3500. Trükipoognaid 0,75. MB-06757. Tellimise nr. 1242.
Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk 54/58.

A-1750
-2